

Synvärlden

Nr 3 2012

Tidskrift för fakta, debatt och utveckling kring synskaderehabilitering

Carina Libert avtackas efter föredrag på LVI, sid 8

Windows 8 hot eller möjlighet, sid 10

Tekniknyheter på CSUN, sid 14

Ges ut i samarbete mellan
Synskadades Riksförbund – SRF,
Föreningen För Synrehabilitering
– FFS och Specialpedagogiska
Skolmyndigheten, Resurscenter
syn i Stockholm och Örebro.

Redaktion:

Jan Wiklund, tel 08-39 92 98
Sune Olsson, tel 08-39 92 78
Lena Söderberg (ansv.utg)
tel 010-486 96 63

Postadress:

Nya Synvärlden
SRF, 122 88 Enskede

Fax:

08-39 93 22

e-post:

nyasynvarlden@srf.nu

2012 kommer Nya Synvärlden ut
med fyra nummer

Manusstopp

18 november 2012

Tidningen kommer ut på svart-
skrift och daisy.

Adressändringar och nya
prenumerationer anmäls till
mia.karlsson@ffss.se.

OBS! För prenumeranter som vill
ha tidningen till hemadress krävs
uppgift om personnummer.

Skicka gärna ditt bidrag – artikel
eller annons – till tidningen på
epost. Redaktionen förbehåller sig
rätten att korta ner och redigera
insänt material. Annonser går
givetvis in obeskurna.

Artiklarna läggs dock oftast in
oredigerat och författaren ansvarar
själv för innehållet.

OBS att digitalbilder kräver hög
upplösning.

Redaktionen skickar ett varmt
tack till alla som medverkat med
material i detta nummer!

ISSN 1401-4742

Innehåll

Inledare	3
Landet runt	4
Forskning om barns behov på SPSM	4
Vindelkurs på tvärs mot trenden	5
Läromedel undersökta	6
Ny diagnosförening	6
Kan man se mer om man börjar tidigt.	7
Nackmuskler och transplantat på LVI	8
Teknik	10
Windows 8 och tillgängligheten	10
Projekt Vita Käppen inne på steg två	12
Synutblickar	14
E-böcker och andra hjälpmedel på CSUN.	14
Global O&F på Nya Zeeland.	18
Debatt	24
Ny teknik kräver mer och bättre punktskriftsundervisning.	24
Från synfältet	25
Synpedagog sökes – vem söker?	25

FFS — Föreningen För Synrehabilitering

Ordförande:

Lena Söderberg

tel 010-486 96 63, epost lena.soderberg@ffss.se

E-post: kansli@ffss.se

Webbsida: www.ffss.se

Kom ihåg att betala in medlemsavgiften!

För att bli medlem gå in på www.ffss.se och länken "bli medlem!". Fyll i
formuläret så kommer en faktura på medlemsavgiften 250:-
Organisationsnummer 85 72 05 – 8199

Tillgänglighet, delaktighet och självständighet

I regeringens strategi för genomförande av funktionshinderpolitiken är begreppet tillgänglighet centralt. Inom avsnittet utbildningspolitiken beskrivs en förväntan att förskolor och skolor ska arbeta så att varje barn, elev och vuxenstuderande ska ges förutsättningar att utveckla sina kunskaper så långt som möjligt genom att göra anpassningar av verksamheten när så behövs för att undanröja hinder.

Möjligheten för elever med funktionsnedsättning ska bli bättre genom en ökad tillgänglighet. Skolornas kännedom om var de kan få råd och stöd i frågor rörande konsekvenserna för skolarbetet av en funktionsnedsättning ska öka heter det vidare. Och här har ju Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) en viktig roll.

Inom SPSM beskriver vi en tillgänglig utbildningsmiljö inte enbart som tillgänglighet till den fysiska miljön. I den modell för arbetet med tillgänglighet som myndigheten tagit fram beskrivs förutom den fysiska tillgängligheten även social tillgänglighet och pedagogisk tillgänglighet som förutsättningar för individens lärande och kunskapsutveckling. Ett flertal utvecklingsarbeten är aktuella för att fortsatt belysa hur vi kan öka tillgänglighet och delaktighet för barn, unga

och vuxna med funktionsnedsättning.

Inom resurscenter syn finns två aktuella arbeten kring tillgänglighet, delaktighet och självständighet. ”Samverkan kring barn och ungdomar med flera funktionsnedsättningar ur ett delaktighetsperspektiv” är ett som omnämndes i förra numret av Nya Synvärlden. Viktiga ingredienser i det arbetet är kunskapsutveckling kring samverkan och verktyg för att utveckla samverkan mellan professionella, föräldrar och barnet/ungdomen, en systematisk arbetsmetod i fem steg för att utveckla barnets delaktighet i olika vardagliga händelser/livssituationer samt i grunden ett synsätt att alla barn/ungdomar har stora resurser (även om de i ett första läge kan vara svåra att upptäcka) och att alla barn/ungdomar har rätt att vara delaktiga och kunna styra sin vardag och förstå i vilket sammanhang händelser uppträder. En skrift med rubriken ”Att erövra sin vardag” kommer inom kort att publiceras av SPSM och beskriver arbetsmodellen.

Ett annat viktigt utvecklingsarbete har rubriken ”Delaktighet för elever med funktionsnedsättning” Detta är ett treårigt projekt som nu är inne på sitt andra år. Projektet arbetar för att utveckla en modell för

delaktighet som är användbar för identifiering av problem, utvecklande av stöd samt uppföljning och värderingar av insatsers nytta för elever. Dessutom ska projektet bidra till att öka kunskapen om delaktighetsskapande processer. Under första året i projektet har elever med funktionsnedsättning intervjuats om hur de upplever sin vardag och om de känner sig delaktiga i de olika aktiviteterna som sker i skolan. Frågorna berörde motivation, autonomi och att vara accepterad av andra.

Båda projekten är viktiga så att begreppen tillgänglighet, delaktighet och självständighet inte enbart blir ord som stannar i måldokument utan att barn och ungdomar med funktionsnedsättning får uppleva en vardag där de själva känner att begreppen är en realitet. Mer om SPSM:s arbete med tillgänglighet och delaktighet finns på vår hemsida www.spsm.se.

Anders Nordin
Avdelningschef Specialpedagogiska skolmyndigheten

Forskning om barns behov på SPSM

Sedan januari i år är Kim de Verdier, leg. psykolog vid SPSM/Resurscenter syn, även doktorand på halvtid vid Specialpedagogiska institutionen, Stockholms Universitet. Hennes forskningsområde är barn med blindhet och svår synnedsättning och deras situation i skolan. Handledare under doktorandperioden är Ulla Ek, leg. psykolog och professor i specialpedagogik vid Stockholms Universitet, som själv gjort viktiga bidrag till forskningen inom synområdet.

– Forskning kring barn med synnedsättning har blivit ett allt mer eftersatt område i Sverige säger Kim. Det är oerhört angeläget med ny forskning som kan bidra till kunskapsutvecklingen kring dessa barns behov, och därför är jag väldigt glad över att jag nu fått denna möjlighet att fördjupa mig inom området.

Hon fortsätter sitt arbete vid Resurscenter syn, med utredning och utbildningsinsatser för föräldrar och personal, parallellt med forskarutbildningen.

– Kopplingen till det praktiska arbetet är viktigt för forskningen” betonar Kim.

I höst startar hon upp sin första studie inom ramen för den kommande doktorsavhandlingen. Det kommer att bli en uppföljning av det projekt om inkludering av punktskriftsläsande elever i grundskolan, som tidigare genomförts vid

Resurscenter syn av Kim tillsammans med hennes kolleger specialpedagog Anders Rönnbäck och kurator Annica Winberg. Som en del i projektet studerades en årskull punktskriftsläsande elever under sina tre första skolår. Syftet var att identifiera faktorer som gynnade respektive hindrade deras delaktighet i klassrummet. Resultaten från projektet har kommit till användning bland annat i resurscentrets utbildning av lärare som arbetar med punktskriftsläsande elever. Projektet finns redovisat i rapporten ”Att delta på lika villkor?” som finns att ladda ned från www.spsm.se/publikationer.

Eleverna i den aktuella årskullen befinner sig nu i slutet av sin grundskoletid, varför det är angeläget att följa upp deras skolsituation och beskriva erfarenheter ur både elev-, föräldra- och lärarperspektiv. Målet är att samla ytterligare kunskap om hur skolsituationen kan utformas för att optimera delaktigheten och gynna elevernas utveckling på bästa sätt.

En grupp barn som särskilt engagerar Kim, är barn med blindhet i kombination med autismspektrumproblematik. ”Detta är en liten grupp barn med mycket komplexa behov, som lätt faller mellan stolarna i vårt skolsystem” säger Kim, ”och det är väldigt olyckligt. Är det några barn som behöver ett

skraddarsytt, individanpassat stöd, så är det dessa barn, oavsett vilken skolform de tillhör. Jag har stor respekt för familjernas situation och den kamp de ofta får driva för att få skolsituationen att fungera – utöver allt som ska fungera i vardagen.”

Kim anser att vi behöver få en bättre bild av hur gruppen barn med blindhet i kombination med diagnos inom autismspektrum ser ut idag. Hon planerar att lite längre fram i sin forskarutbildning göra en undersökning i syfte att kartlägga gruppen och ta reda på mer om hur deras skolsituation fungerar, med exempel på olika pedagogiska lösningar. ”Det är en början.” säger Kim ”Men för denna grupp finns mycket mer att göra – inte minst behövs också mer kunskap om verk samma pedagogiska metoder.”

Hon hoppas att resultaten från hennes forskning kan komma till nytta i diskussioner med skolledare och lärare, samt i utbildningen av lärare som möter barn med synnedsättning.

Vill du veta mer, kontakta gärna Kim de Verdier kim.deverdier@spsm.se

Vindelinkurs på tvärs mot trenden

Allt färre går på folkhögskolornas synskadepkurser. Inte för att behovet minskar, utan för att pengarna har skurits bort. En kurs på Vindelns folkhögskola om datorprogrammet Guide går dock i rakt motsatt riktning.

Orsaken är ett ambitiöst förarbete från SRF Norrbotten.

– **Det började med** att syncentralen tvingades dra ner på möjligheterna för synskadade att komma till folkhögskolornas grundkurser, säger Thomas Tillberg från SRF Norrbotten. Dels begränsades antal gånger man kunde gå, dels togs resorna bort. Tidigare hade en person från syncentralen skjutsat, men nu togs den funktionen bort.

Något som gjorde läget akut var de alltmer komplicerade datorprogrammen som gör trösklarna allt högre och gör att man måste kunna alltmer för att få något utbyte av det.

– Vi har diskuterat med syncentralen att man måste få mer träning i att hantera datorer, säger Thomas Tillberg. Det krävs mer och mer av den enskilde i den vägen. Därför måste de också få träna inte bara på datorerna utan också på de enskilda programmen. Men det har varit svårt att få till, ekonomin har saknats, och det har mest blivit punktinsatser plus lite support för den som kör fast.

Även hjälpmedelsföretagen har sett problematiken i att folk

inte har datorvana. Nu har det kommit ett program som heter Guide som ligger ovanpå vanliga windowsprogram och förklarar dem, och som saluförs av PolarPrint.

SRF Norrbotten har diskuterat svårigheter och problematik med både syncentralen och PolarPrint. Polarprint presenterade ett förslag till kurs i början av året för SRF Norrbottens representantskapsmöte och ombuden blev entusiastiska.

Vindelns ansökte om pengar från SPSM till en kurs vilket de fick. SRF Norrbotten skickade en inbjudan till alla medlemmar, men de nöjde sig inte med det.

– Vi besökte alla lokalföreningar tillsammans med PolarPrint, plus Haparanda som inte har någon lokalförening, berättar Thomas Tillberg. Vi pratade både om Guide och om SRF och gjorde det samtidigt till ett medlemsrekryteringsmöte. I Västerbotten gjorde man samma sak.

Den första kursen på tolv personer gick i september samtidigt med att detta skrevs. Ytterligare en kurs planeras för dem som inte kom med. Även några från Västerbotten kom med, mest på grund av ryktet; på syncentralen i Västerbotten får man inte Guide som hjälpmedel vilket man får i Norrbotten.

Refsnæsprodukt prisbelönt

Robobraille, en epost- och webbaserad tjänst som gör om dokument till ljud- och/eller punktskriftsfiler, har fått pris som ett av de sex bästa från WISE Awards, som belönar utbildningsprojekt från hela världen.

Refsnæs erbjuder denna tjänst gratis till både folk med syn- och lässvårigheter, vilket gör att de själva inte behöver hålla sig med dyra och/eller svårhanterade program.

Du kan själv testa Robobraille på www.robobraille.org.

Om du undrar var WISE är kan du besöka dem på www.wise-qatar.org.

JW

Läromedel undersökta

SPSM har undersökt hur det fungerar med läromedel för elever med svår synnedsättning. Som väntat finns många administrativa hakar.

Såvitt jag kan finna har SPSM inte försökt kvantifiera eventuella problem utan huvudsakligen visat *var* sådana finns.

Ett problem är skolpersonalens bristande tekniska kunskap. Elever läser med JAWS och andra talsynteser som lärare och assistenter har yttlig kännedom om och alltså inte kan hjälpa till med när de krisar.

Men även elever klarar inte alltid av att hantera alla tekniska finesser som i och för sig finns.

Ett annat är beställrutinerna. För sena beställningar är ett välkänt sådant men kanske det snarare handlar om för långa handläggningstider; alltför tidiga beställningar kan också vålla kaos om det under tiden sker ändringar i kursen på skolan.

Det finns också svagheter i läromedlens kvalitet, särskilt när det gäller bildåtergivning, särskilt i programmet Textview.

Detta är särskilt ett problem i naturvetenskapliga ämnen och matematik där det är nödvändigt att beskriva med illustrationer och inte bara med ord.

Man har också varit inne på hur lektioner fungerar och återigen konstaterat att den synskadade eleven lätt hamnar vid sidan av.

Undersökningen kan laddas ner på <http://www.spsm.se/Laromedel/Undersokningar-av-laromedelsbehov/>

Ny diagnosförening

Det börjar oftast med att den drabbade ser suddigt mitt i synfältet. Dag för dag växer området där ögat inte registrerar någon bild. I värsta fall leder det till total blindhet men de flesta får behålla ytterkanten av synfältet. Det blir som en ring, långt från fokus. Förloppet kan ta från några veckor till över ett år och drabbar främst män mellan 20 och 40 år.

Det handlar om LHON, Lebers Hereditära Optikus Neuropati. LHON är en ärftlig sjukdom som orsakas av en mutation i mitokondriernas mtDNA. Mitokondrier är de organ i kroppens celler som omvandlar näring till energi.

Det kan finnas flera tusen mitokondrier i en enda cell. Mitokondrierna ärvs enbart från modern. De personer som ärvt LHON-muterade mitokondrier riskerar att dessa attackerar synnerven och sänker dess energinivå. Den blir försvagad och "orkar" inte sända synintrycken till hjärnan.

Detta är en ovanlig sjukdom som utvecklats hos mellan 100 och 200 personer i Sverige.

Den forskning som pågår på ett fåtal platser i världen har börjat nå vissa framgångar men har lång väg kvar till att riktigt förstå sjukdomen. Man vet inte hur vanlig LHON-mutationen är

eftersom inte alla som bär den drabbas. Eller vad det är som gör att vissa personer med muterade mitokondrier utvecklar sjukdomen medan de flesta inte gör det. Man kan ännu inte bota LHON.

Nu har LHON Eye Society bildats. Den första stödföreningen i Sverige och den andra i världen. Syftena är enligt ordföranden Hampus Wännerdahl att sprida information om LHON och att stödja forskningen.

LHON Eye Society finns på www.lhon.se

Kan Man Se Mer om man börjar tidigt

Johanna Wigren är optiker från Oskarshamn och under sin optikerutbildning i Kalmar gjorde hon en uppföljning av SE MER-projektet. Här är en sammanställning av det hon kom fram till.

Syftet med examensarbetet som kallades ”Kikaren – ögats förlängda arm” var att utvärdera Se Mer-projektet som genomfördes vid Certec i Lund, från september 2003 till augusti 2005 och undersöka effekterna av tidig introduktion av optik för barn med nedsatt syn. Avsikten var också att ta reda på om Se Mer-projektet hjälpt till att inspirera andra syncentraler att börja kikära små barn.

Uppföljningen gjordes genom en enkätundersökning där 12 Se Mer-barn svarade på frågorna och 13 föräldrar besvarade sin enkät. De besvarade ett antal frågor om sitt deltagande i Se Mer-projektet och om hur deras situation ser ut idag. Enkätundersökningen publicerades med web-enkätprogrammet Google Doc. Vidare gjordes djupintervjuer med tre av barnen. Frågor skickades även ut via e-post till landets syncentraler. Totalt svarade 24 av de syncentraler som arbetar med barn (vilket är 28 av landets 33 syncentraler) på frågorna.

Resultaten var intressanta. Enkätundersökningen visade att

hälften av de 12 barn som deltog i undersökningen fortfarande efter mer än sju år använde samma kikare som de fick under Se Mer-projektet. Totalt använder 9 av 12 en kikare som synhjälpmedel idag, men flertalet anger att det är svårt att använda kikaren i skolan. På föräldrarnas enkät svarade 77 % att de upplevt Se Mer-projektet mycket positivt. 38 % svarade att Se Mer-projektet påverkat användningen av synhjälpmedel för deras barn. 21 av 24 syncentraler up Se Mer-projektet påverkat deras tillpassning av en tidigare introduktion av optik för små barn med nedsatt syn. pga. att

Man kan självklart dra många olika slutsatser av den här studien

Effekten av tidig introduktion av optik för barn med nedsatt syn är positiv och kan bedömas som mycket viktig. Det Anne Corn i sitt PAVE-projekt (som var förebild till SE MER-

projektet) beskriver som att utvidga sitt synområde (expand visual reach) kan på goda grunder vara en viktig faktor. Hälften av barnen använder faktiskt fortfarande kikaren som provades ut i Se Mer-projektet och syncentralerna har inspirerats att startat träning tidigare. I Stockholm och Skåne har särskilda team utvecklat sin kompetens och arbetar enbart med barn och på många andra centraler finns särskilda barnsynpedagoger och -optiker.

För att uppnå en optimal effekt av ett hjälpmedel måste man ta hänsyn till barnets mognad och utveckling och man anger i Metodboken för Se Mer-projektet att en lämplig ålder att börja träna är vid 2,5-3-årsåldern beroende på barnets mognad.

Examensarbetet ingår i optikerprogrammet, 180 hp (grundnivå)

**Johanna Wigren och
Kristen Inde (handledare)**

Nackmuskler och transplantat på LVI

Årets LVI-dagar gick av stapeln 20-21/9 och precis som förra året hölls konferensen på Kosta Boda Art hotell. En fantastisk miljö där så gott som allt är gjort av glas eller har anknytning till glashantverket. Rummen är designade av olika glas-konstnärer och allt är till salu – till och med tvättställen.

Programmet för dagarna har utformats i samarbete med Linnéuniversitetet och då främst Jörgen Gustafsson som värvat flera av föreläsarna.

Först ut var Fredrik Ghosh, docent och överläkare från Lund. Han berättade om hur långt de kommit med näthinne-transplantationer. Det är många personer med synnedbrott ute på våra syncentraler som frågar om det inte går att byta ut näthinnan och i framtiden kanske vi kan svara ja på den frågan. Det är dock en bit kvar och en hel del svårigheter på vägen. Redan på 80-talet gjordes de första försöken och sedan slutet av 90-talet har man jobbat intensivt med att försöka hitta metoder för att skapa nya synceller, tappar och stavar, i dåligt fungerande näthinnor. Problemet är att de nya cellerna inte överlever och att de inte ”kopplar upp sig” och ger information till hjärnan. Försöken har hittills bara gjorts på djur och det har varit sönderhackade synceller i lösning som

använts. Det som är nytt nu och som Fredrik har stora förväntningar på är att transplantera in hela bitar av näthinna som placeras under den gamla ”värdnäthinnan”. Fördelen är att organisationen, ordningen i näthinnan, förblir intakt men man har fortfarande inte löst problemet med nervcellskontakten. Nästa steg är att försöka rensa bort alla sjuka fotoreceptorer ur värdnäthinnan och att få transplantatet att endast innehålla tappar och stavar.

Fredrik ser positivt på framtiden för näthinnetransplantationer och tror att han ska få uppleva framgång inom området under sin karriär.

Lena Jacobsson, docent och överläkare är en välkänd föreläsare inom synrehabiliteringen. Så mycket kunskap, erfarenhet och klokhet och hon förmedlar det på ett sätt som får svåra ämnen att bli begripliga. Hon talade om svårigheter och kompensatoriska knep vid cerebral synskada hos vuxna. Fördelen med hennes mångåriga erfarenhet är att hon kunnat följa barn och ungdomar upp i vuxen ålder. Syntolkningsproblem ställer helt andra krav på synrehabiliteringen än vad synnedbrott gör. Det måste utvecklas metoder och vi måste arbeta mer tvärfackligt för att hjälpa den här gruppen. Det är en grupp som ökar eftersom svårt

sjuka barn överlever i mycket högre utsträckning än tidigare – inte bara de förtidigt födda. Lena påpekade att man inte ska motverka de strategier och kompensatoriska knep som individen hittat. En del har stor fördel av att röra huvudet istället för ögonen vid läsning, en del använder sig av scanning för att kompensera en synfältsdefekt. Hon slänger in en brasklapp ”operera inte utåtskelningar av kosmetiska skäl utan att först ha gjort en ordentlig synfältsundersökning, det kan stjälpa mer än hjälpa”.

Per Nylén, docent från Arbetsmiljöverket och KTH berättade om synergonomi och belysning vid bildskärmsarbete. Frågor kring detta blir mer och mer vanligt både för oss som arbetstagare och för dem vi jobbar med. Per poängterar arbetsgivarens ansvar när det gäller att se till så att arbetstagaren har lämplig belysning, terminalglasögon och varierande arbetsuppgifter – oavsett funktionshinder. Bra ljus är inte detsamma som mycket ljus och bländning är ett vanligt problem. Det är inte helt ovanligt att man gör ommöbleringar på arbetsplatser men glömmer att flytta armaturena. Vi anpassar kroppen efter ögonen istället för tvärtom. Det fick mig att tänka på en tant som sa ”jag står helst under köksfläkten och läser tidningen”.

”Gamnacke” uppstår när man tittar fel i progressiva glasögon. Okorrigerad presbyopi ger belastningsskador och oskärpa gör att vi spänner nacke och skuldror för att se bättre plus att vi blinkar för sällan. Per förkastar de höglanspolerade bildskärmarna som är så populära nu, de ger störande reflexer. Han avslutar med att påminna om hur viktigt det är med dagsljus för att hålla melatoninet på rätt nivå.

Christina Zetterlund som delar sin tid mellan att vara optiker på syncentralen i Örebro och doktorand talade under en rubrik som låg nära Pers föreläsning. ”Sambandet mellan upplevd ohälsa och muskulära problem vid AMD”. Studier visar att nacksmärta är dubbelt så vanligt hos personer med synnedläggning jämfört med normalseende. Det blir ju en hel del statistiska moment när man använder svagsynsoptik. Det har noterats ett samband mellan nackens muskler och ögats muskler. En frågeställning är om det även inverkar på öga/handkoordination. Christina har en pågående studie kring detta. 35% av de som har diagnosen AMD har nedsatt livskvalitet relaterad till synfunktionen enligt en studie som hon slutfört. Hon trycker på vikten av att ha sjukgymnast i syncentralsteamet.

Både Per och Christina talade om hur viktigt det är att vi har omväxlande arbetsuppgifter och varierade arbetsställningar – något att tänka på och ta till sig!

Carina Libert, ögonsköterska vid St Eriks ögonsjukhus berättade om hur det praktiska arbetet och flödet ser ut vid Lucentisbehandling. Jag går inte in på att förklara vad Lucentisbehandling innebär för det tror jag är känt i vår läsar-krets. Kriterierna för att få Lucentisbehandling på St Eriks är: Våt AMD. Visus minst 0,1. Nyttillkommen synnedläggning med anamnes kortare än 6 månader. Man försöker ta in dessa patienter inom 14 dar. Man kör 15 patienter på en eftermiddag. Det finns de som fått 30 injektioner och man gav 3400 injektioner 2011. Carina har gjort en magisteruppsats kring livskvalitet vid AMD. På frågan ”svårigheter i dagliga livet på grund av synen” fick hon svar som: ”Skulle vilja se mina barnbarn bättre och svamparna i skogen”, ”har slutat vara med i föreningslivet för jag kan inte hjälpa till med kaffet längre”, ”har svårt att bedöma avstånd”. Det är viktigt att vi får till en bra kommunikation mellan ögonsjukvården och syncentralen så att vi vet vad ”den andra” gör och kan ge patienterna rätt information från båda håll.

Karthikeyan Baskaran, optiker och doktorand på Linnéuniversitetet föreläste om metoder för att förbättra bildkvaliteten i det perifera seendets bästa näthinneplats. Personer med näthinnesjukdomar drabbas av att syncellerna dör undan i makula och man får centrala synfältsbortfall. Den perifera näthinnan är fortfarande välfungerande men där sitter syn-

cellerna mycket glesare och man kan inte uppnå samma synskärpa som i makula. Karthikeyans arbete är en pionjärstudie som går ut på att hitta bästa korrektion som även korrigerar den optiska aberrationen som uppstår när man använder en annan del av näthinnan än makula för bästa seende. Ett avancerat kikarsystem kopplat till dator registrerar fixation och utifrån det kan man räkna ut vilken styrka som behövs. Det handlar inte om att återfå full syn men om man ser 0,05 centralt och kommer upp till 0,1 med rätt korrektion perifert så är det faktiskt dubbelt så bra!

Tack till LVI-gänget och Linnéuniversitetet för bra dagar! Fantastiskt så mycket man hinner med på en lunch till lunch konferens! Deltagarna gick hem med ny kunskap och inspiration – samt en och annan påse med logga som antydde besök i glasshopen och Kosta outlet.

Gun Olsson
SC-chef och synpedagog
Kalmar

Belysning för äldre och synskadade.

30 – 31 oktober

Kurs arrangerad av Ljusskolan.

Vänder sig till syninstruktörer och synpedagoger.

Information på www.ljusskolan.se

Windows 8 och tillgängligheten

Till hösten kommer Microsoft att släppa Windows 8. Det är ett helt nytt Windows, utvecklat för att fungera både på touchplattor och på datorer med vanlig skärm och tangentbord.

Windows 8 kommer inte alls att likna tidigare versioner av Windows, utan kommer att bli ett nytt sätt att tänka och hantera saker.

Program som är skrivna till tidigare versioner av Windows kommer att fungera, men i ett gammalt gränssnitt liknande skrivbordet i befintliga versioner av Windows. De nya program som skrivs för Windows 8, så kallade ”metro apps” kommer att se annorlunda ut.

Mer om Windows 8 i allmänhet är lätt att ta få information om, men på konferensen i San Diego fick vi en möjlighet att utforska tillgängligheten för användare med synskada. Det här är ett sätt att försöka sammanfatta den information vi fick.

Inbyggd tillgänglighet

Microsoft har sin skärmläsare Narrator, som funnits med även i tidigare versioner av Windows. Den är nu utvecklad för att fungera till touchskärmar. Vilka gester och hur många fingrar

man ska använda till olika saker skiljer sig lite, men de som idag använder iPhone eller iPad kommer att känna igen mycket. Poängen är att det är en inbyggd tillgänglighet som du kan starta direkt när du plockar upp din nya touchplatta ur kartongen (precis som med iPad idag).

Det kommer att finnas talsynteser med i Windows 8, men killarna från Microsoft kunde inte svara på om det kommer att vara med någon svensk röst. Däremot visste de att alla talsynteser som har gränssnittet SAPI5 (vilket t ex Infovox har) kommer att fungera.

Windows 8 har också ett förstoringsprogram, som fungerar även till touchskärmar. Där fanns också en del nytänkande i hur man kan effektivisera användningen av förstoring på touchskärmar. Men i den version vi såg fanns inga avrundade eller utbytta tecken. Det fungerade inte heller tillsammans med Narrator, utan man måste välja antingen tal eller förstoring som systemet ser ut idag. Om det kommer att fungera ihop innan Windows 8 släpps eller inte fick vi aldrig riktigt svar på.

Microsoft har som vanligt professionella föreläsare och demonstrationer som det är lätt att imponeras av. Det som mest imponerade på oss var dock att de lät oss sitta ner med en av

deras killar och på egen hand prova hjälpmedlen i en prototyp till touchplatta med Windows 8.

Tillgänglighet i ”metroappar”

Program som skrivs till Windows 8 kallas för metro apps på engelska. Vad det svenska namnet kommer att bli vet vi inte än. I likhet med Apple kommer Microsoft att ha ett inbyggt sätt att köpa nya program och direkt få in dem i datorn.

Ett problem som finns idag med Apples App Store är att det inte finns något sätt att veta om ett program är tillgängligt med t.ex. tal utan att köpa det först. Microsoft har tänkt på detta och kommer att kräva av program som läggs ut på deras ”metro app store” att tillverkaren anger om programmet är tillgängligt eller inte. När man söker efter nya program kan man då enkelt filtrera bort alla program som inte tillverkaren tycker är tillgängliga. Hur bra detta kommer att bli i praktiken återstår att se, men förhoppningsvis kan det åtminstone öka intresset för att göra denna typ av program tillgängliga.

Tillgänglighet med hjälpmedel från andra tillverkare

Både Freedom Scientific som har JAWS och GW Micro som har Window Eye visade upp

sina betaversioner av program som kommer att fungera i Windows 8. Men då tänker de sig att man arbetar med datorer med vanlig skärm och tangentbord – inte med touch. De var inte helt säkra på om de skulle ge sig på att skapa ett gränssnitt även för touchskärmar, men det verkar otroligt att de inte kommer att ge sig på det. För JAWS del är det en kommande version 14 som ska fungera i Windows 8.

Vi kunde också konstatera att ingen utanför Microsoft visade eller pratade om förstoring i Windows 8. Erfarenheten från tidigare konferenser säger oss att om det inte visas eller åtminstone pratas om det på CSUN så är det inget som kommer att släppas inom den närmsta tiden. Uppenbarligen är det en stor utmaning att få en väl fungerande förstoring till ett system som är anpassat till touchskärmar.

Är Windows 8 en fara eller en möjlighet?

Det finns mycket positivt att säga om utvecklingen. Visst känns det fantastiskt att vi kan sitta i februari och testa hjälpmedel i en Windowsversion som då inte skulle släppas förrän minst ett halvår senare. Vi som varit med när hjälpmedlen alltid kom långt efter nya versioner av Windows är mycket lättade över att tillgängligheten nu är med från början.

Utvecklingen mot touchskärmar är naturligtvis inget som direkt gagnar användare med synskador, men det är häftigt att det inte alls är så omöjligt att använda som vi

trodde för bara några år sedan. Den inbyggda tillgängligheten gör att det går att köpa standardprodukter som har talstöd redan när man packar upp dem ur kartongen.

Samtidigt kan vi också se många faror och problem framför oss. Erfarenhetsmässigt vet vi att det kommer att vara många problem för de som vill eller måste vara tidiga med att använda Windows 8 med hjälpmedel.

Svaren på hur det kommer att bli i verkligheten kommer vi alldeles säkert att få förr eller senare...

**Karin Jönsson och Ulf Larsson,
Horisont i Lund**

FFS-nytt

Epostadresser:

FFS ber alla medlemmar att höra av sig med rätt mailadress för att kunna få nyhetsbrev, tidningen på PDF och att faktura för medlemsavgiften ska kunna skickas per e-post istället för vanlig post för att spara pengar. Mail-adressen skickas till mia.karlsson@ffss.se eller christer.bodhen@ffss.se.

Årets FFS-are 2013:

Tips på förtjänta personer skickas till anita.sjoberg@ffss.se

FFS riktar också ett tack till våra sponsorer som bidrar till att vi kan ge ut tidningen:

Dolphin AB, ICAP AB, Idéutveckling Växjö, Insyn AB, Iris Hjälpmedel AB, LUXO AB, LVI Low Vision International AB, Multilens AB, Polarprint AB, ProVista specialoptik AB, Synsupport Nordiceye AB.

Projekt Vita Käppen inne på steg två

SRF Kronoberg bedriver sedan några år ett projekt för utveckling av den vita käppen (teknikkäpp) för synskadade.

Projektet har under våren avrapporterats till Arvsfonden. ”Utveckling av den vita käppen för synskadade”. En kortfattad beskrivning fanns i SRF Perspektiv nr 3 2012. Rapporten finns tillgänglig via SRF:s hemsida.

Resultat

Projektet har bl.a. analyserat hur den vita käppen används, och kartlagt de olika modellerna av teknikkäppar för vuxna som finns på den svenska marknaden och deras olika svagheter. Förutom rent konstruktions- och materialmässiga brister så har alla käppar det gemensamt att de av många brukare upplevs som för tunga vid användning. En del brukare använder då istället enklare markeringskäppar som teknikkäpp vilket inte är en fullgod lösning.

Påkänningar på kroppen:

Projektet har koncentrerat sig på den käppteknik där käppens doppsko ”sopar” från sida till sida. Det förefaller som att denna teknik numer är vanligast.

Det är ansträngande för handled, arm, axel och nacke att använda vit käpp. Påkänningarna

kommer dels från att det behövs kraft för att släpa doppskon från sida till sida över underlaget, dels den ansträngning som behövs för själva vändningsmomenten. Under en halvtimmes promenad måste den synskadade utföra minst två tusen pendlingsrörelser.

Dagens käppar inte konstruerade för kvinnor

Kvinnor har i genomsnitt betydligt lägre muskelstyrka än män. Flertalet käppar är utvecklade av män, och dimensionerna hos käppens rör är anpassade till att ge en stabil käpp i ”manliga” längder. Käppar i kortare längder är därför onödigt tunga.

Varför det sker så lite utveckling av den vita käppen

Flertalet kätptillverkare är mycket små företag, med begränsade resurser. Att byta till annan rördimension bromsas av de stora kvantiteter som då måste beställas, och att satsa på annorlunda utformning av plastdetaljer bromsas av att kostnaden för ett nytt verktyg kan vara mycket högt. Dessutom är trycket från marknaden lågt eftersom kedjan från käppanvändare via syncentral till grossist till tillverkare är lång. Att kätptillverkarna ofta är små innebär också en risk om någon olycka drabbar fabrik eller fabrikkör.

Organisationer som Synskadades Riksförbund, Hjälpme-

delsinstitutet eller Landstingen tar inget ansvar för utveckling av en ny käpp.

Hur många använder teknikkäpp?

I den ovan nämnda rapporten nämns att kanske c:a 2000 personer använder teknikkäpp i Sverige. Det finns dock uppgifter som tyder på att antalet användare är betydligt högre.

I

Projektet går vidare

SRF Kronoberg har nu sökt, och fått beviljat medel för att fortsätta utvecklingsarbetet av den vita käppen.

Projektets mål är att konstruera en ny, lätt teknikkäpp av teleskoptyp, avsevärt bättre än de käppar som idag finns att tillgå för synskadade. Vidare att tillverka en eller flera prototyper för praktisk testning. Slutmålet är att intressera en lämplig tillverkare för produktion av densamma.

För att konstruera en ny typ av vit käpp fordras specialistkompetens i produktutveckling och konstruktion. Tack vare kontakt med Almi Kronoberg har vi fått kontakt med ett företag som har denna kompetens. Målet är att få fram en käpp vars belastning på brukarens handled bara är hälften så stor som hos dagens käppar.

Det nya projektet omfattar tre huvudområden:

- Ny typ av låsning när käppen är i utdraget läge

- En doppsko som glider lätt mot underlaget, med låg vikt
- Handtagets utformning och fastsättning

Den färdiga prototypen kommer att testas grundligt vid praktisk användning, vilket kan leda till modifiering av konstruktionen.

Vi hoppas att projektet ska bli ett genombrott beträffande hur en säkrare och lättare teknikkäpp ska konstrueras. Som framgått tidigare är förutsättningarna att den s.k. marknaden själv ska utveckla en teknikkäpp med dessa egen-

skaper mycket liten.

Fördelar med en lättare käpp

En lättare käpp skulle förutom att vara mindre ansträngande att använda även ge följande fördelar:

- Käpphanden kan hållas mer avspänd, vilket ökar reaktions- snabbheten vid t.ex. oväntade hinder
- Ökar möjligheten att även använda den svagare handen (normalt vänster hand) vilket dels ger mera allsidig ansträngning, men också är en trygghet om man skulle skada den ”van-

liga” käpphanden

- Bra käppteknik fordrar mycket träning. Med en lättare käpp underlättas detta
- En lättare käpp ökar möjligheten för den synskadade att gå långpromenader för motionens skull.

Vi hoppas ha en prototyp klar inom ett år.

Örjan Nordell
projektledare

Kom gärna med synpunkter och glada tillrop till orjan.nordell@telia.com

Barn och taktilläsning – konferens

Fredagen den 16 november kl 9.30

Välkommen till en dag med orientering kring stöd och resurser för barn som är eller ska bli punktskriftsläsare. Utställning med användbart material från olika producenter.

Arrangörer: Punktskriftsnämndens barngrupp som består av representanter från Talboks- och punktskriftsbiblioteket, TPB, Synskadades Riksförbund, SRF, Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM, och Stockholms syncentral.

Ur programmet:

- Verksamhet för barn som läser punktskrift – på TPB och Resurscenter syn, SPSM
- Startset för blivande punktskriftsläsare – taktilla överlägg för flexiboard
- Punktskrift och avkodning – en interventionsstudie
- Fortbildningsmöjligheter inom ämnet synpedagogik

Plats: SRF, Enskede, Stockholm

Målgrupp: alla intresserade, men personal på syncentraler har företräde

Anmälan: senast den 10 oktober per e-post till cecilia.ekstrand@srf.nu.

Upplysningar: Jenny Nilsson, TPB, 08-580 02 768

Stroke med syn – syn med stroke

Ur programmet:

Tisdag den 4 december:

- Vision Rehabilitation Following Acquired Brain Injury and Stroke
- Erfarenheter och resultat från samarbete med neurologrehabilitering
- ”Synanamnesen” - ett utvecklings- och uppföljningsprojekt vid Karolinska Institutet
- Kurs för personer med synsproblem efter hjerneslag.

Onsdag den 5 december:

- New research with positive results concerning saccadic eye movements
- Varför kan man köra bil med synfältsbortfall i Holland och Belgien men inte i Skandinavien?
- Medicinska och neurologiska nyheter inom behandling av stroke i det akuta stadiet och i framtiden
- Att leva med synnedsättning efter stroke.
- Use and fitting of Peli prisms
- Conclusions by Gregory Goodrich on low vision and stroke rehabilitation today and tomorrow

Fullständigt program på www.indenova.se

E-böcker och andra hjälpmedel på CSUN

Att delta i en internationell konferens ger både erfarenheter och minnen för livet. I månads-skiftet februari-mars i år fick jag förmånen att med hjälp av stipendium, delta i en stor internationell konferens som handlade om teknikutveckling och hjälpmedel för personer med synnedsättning. Jag kom hem full av intryck och idéer.

Nära 5 000 konferensdeltagare och besökare gjorde 2012 till ett rekordår för CSUN-konferensen i San Diego. Över 350 olika föreläsningar och workshops erbjöds och det var hög kvalitet över lag. I anslutning till föreläsningssalarna fanns en stor utställningshall med 100-tals utställare som visade ett stort utbud av produkter och tjänster inom området.

Geri Jewell, artist och komiker som har en cp-skada inledde konferensen mycket professionellt och underhållande kring hur vi människor bemöter varandra.

Kathy Martinez som presenterade USA:s Department of Labour's framsteg i fråga om att främja tillgång till teknik och arbetshjälpmedel ute på arbetsplatserna var intressant att lyssna till. I USA är det svårare att få tillgång till arbetshjälpmedel än i Sverige. Stödsystemen ser helt annorlunda ut och arbetsgivaren har hela ansvaret. Man talar inte ofta statistik eftersom den säkert, precis som här i Sverige är svår att fastställa, men en siffra som framkommer är att bland personer med synnedsättning har endast 25 % en anställning och då oftast inom ideella organisationer. Det är svårare för personer med grava synnedsättningar, blindhet, att få arbete än för de som har en mildare form av synnedsättning.

Under konferensen hölls många öppna sessioner och offentliga forum med diskussioner och paneldebatter där bland annat regeringsföreträdare från Department of Transportation och USA Access Board diskuterade viktiga ändringar i lagstiftningen som kan öka tillgängligheten i samhället och samhällslivet för personer med funktionsnedsättning. Problematiken går oftast att översätta till våra svenska förhållanden, dock inte alltid då olika länder har olika förutsättningar, kultur, politik osv. Men det är alltid intressant att ta del av hur andra länder "tänker" och löser

olika problem.

Det är svårt att få en plats på den öppna arbetsmarknaden i USA om man har en synnedsättning. Det framkom under en mycket intressant paneldebatt där framgångsfaktorer och problemområden kring arbete för personer med synnedsättning lyftes. Arbetsmarknaden i USA tycks vara än mer begränsad för personer med olika typer av funktionsnedsättningar än i Sverige. Bland annat är det svårt att få tillgång till adekvata kompensande arbetshjälpmedel och det är oftast arbetsgivaren som måste stå för hela kostnaden – vilket utgör ett stort hinder. Mycket av det som togs upp under debatten gäller dock också för vårt land. Bland annat när det gäller attityder och fördomar kring personer med olika funktionsnedsättningar. Inom många företag har personalen en förutbestämd uppfattning baserad på okunskap och fördomar och föreställer sig på förhand att det blir problem som man inte kan överblicka när man anställer personer med funktionsnedsättningar. Det kan innebära att de inte får den chans de behöver för att i praktiken visa vad de kan, och man väljer bort personer trots att de kanske har adekvat kompetens för det aktuella arbetet.

Följande faktorer framkom som viktiga när det gäller karriär och arbete:

Brian Hurley & Judy Brewer på arbetsmarknadsseminariet

Personer med funktionsnedsättningar är en mycket heterogen grupp med stora variationer. Man kan inte räkna med att alla har samma behov och att alla insatser gäller alla med funktionsnedsättningar. Att tänka individuella lösningar är viktigt.

Det ska vara smidigt att få råd och stöd och finnas expertis att vända sig till med olika frågor som rör arbetsområdet. Stödsystem behövs och de ska vara enkla och mindre byråkratiska än i dagsläget.

Arbetshjälpmedelhanteringen måste fungera effektivt så att anställda får tillgång till de kompensande hjälpmedel som behövs i det aktuella arbetet.

Kunskap och kännedom kring funktionsnedsättningen är viktigt. Att se möjligheter och hinder ur rätt perspektiv. Att personen själv är tydlig med vad hon/han kan och inte kan utföra med eller utan hjälpmedel underlättar kommunikationen på arbetsplatsen.

Visa din kompetens och var trygg med den du "är" som person. Du är inte din funktionsnedsättning!

Dominique Archambault, John Gardner, Klaus Miesenberger, Katsuhito Yamaguchi, ICCHP

Att utbildning lägger grunden för framtida möjligheter på arbetsmarknaden vet vi och därför är tillgänglig utbildning ett viktigt område. Att studera matematik och naturvetenskapliga ämnen på högre nivå är ett känt problemområde för personer med grava synnedsättningar/blindhet. Det beror bland annat på att dessa ämnen är svåra att skriva och läsa med hjälp av punktskrift som är ett linjärt skrivspråk. Under senare år har satsningar på forskning och utveckling inom just detta område skett i samverkan mellan olika länder. Samarbetet har bland annat resulterat i en årlig konferens ICCHP (International Conference on Computer helping people) samt att man erbjuder en internationell sommarskola, på hög nivå, med fördjupade studier.

Ike Presley, American Foundation for the Blind presenterade sin bok *AT Assessment for blind and visually impaired*. En "tegelsten" där han sammanfattat många års erfarenheter kring metodik och utprovning av datorbaserade hjälpmedel.

Datorbaserade hjälpmedel – utprovning och metodik

Hur kan vi säkerställa att vi provar ut och rekommenderar det bästa för individen? Ike som person är mycket engagerad, kompetent och intressant att lyssna till och i boken finns mycket för oss att ta del av. Boken går att köpa på American Foundations hemsida. Kanske någon har intresse av att översätta den till svenska? Tag kontakt med mig i så fall.

Randy Cooper och Julie Clark presenterade en ny policy som man utarbetat för att underlätta för arbetsgivare att göra en strategisk plan för att integrera datorbaserade hjälpmedel i verksamheten. Det är många saker att tänka på när det gäller att implementera exempelvis en dator med skärmläsare, läskamera, punktdisplay mm för en person med synnedsättning, som ska fungera tillsammans med befintliga program på arbetsplatsen. Om allt är förberett och väl planerat underlättar det för både arbetsgivaren, kollegor och den enskilde som snabbare kan komma in i arbetet. Kontakta Julie på clark.julie.a@dol.gov om du

Brad Davis och Charlie Madsen från Freedom Scientific

vill veta mer om detta.

Windows 8, som är Microsofts nya operativsystem har nya funktioner inbyggda som ska göra det mer tillgänglig ”redan från början” för personer med olika typer av funktionsnedsättningar. Bland annat kommer Windows 8 att följa nya standarder som ska göra det enklare för utvecklare att skapa anpassade program, vilket varit relativt svårt tidigare. Den inbyggda talsyntesen kommer att ha en textuppläsningsfunktion med stöd för flera språk och fler användningsområden. Textförstoring med hjälp av ett virtuellt förstoringsglas har funnits sedan Windows 98. Nu har man utvecklat detta till att fungera mer som ett ”förstoringsprogram” som gör det enklare att Zooma text och annat innehåll.

Under presentationen visades många nyheter som underlättar när man använder skärmläsare.

Brad Davis och Charlie Madsen from Freedom Scientific visade bland annat hur det går att använda läskamera och mjukvara i samverkan för att ge tillgänglighet till dataskärm, tryckt material och ”rummet”. Produkterna de valde att använda var

- Magic screen magnification
- Pearl läskamera
- “Open Book” scanning and reading

Magic: Som säkert många känner till är ett förstoringprogram som bland annat fungerar bra tillsammans med Jaws och går att använda i Citrixmiljö. Förstorar mellan 1 - 36 gånger (9 olika lägen mellan 1-2) och har musförstärkning som kan vara väldigt användbart. Till

Julie Ann Lieberman: Innan jag fick tillgång till en iPhone trodde jag inte att jag behövde den – nu vet jag inte hur jag skulle kunna vara utan den

Magic finns ett särskilt tangentbord med vita tecken på svart bakgrund – finns dock inte med svensk tangentbordsuppsättning ännu.

Pearl är en liten bärbar läskamera som kan användas tillsammans med en bärbar dator. Den ansluts via USB port och används för att överföra text till datorn som sedan kan konverteras till tal, punktskrift, förstoring efter behov. Den går att använda exempelvis tillsammans med Open Book och läsning av flera sidor efter varandra går hur enkelt som helst.

Open Book är en OCR-programvara som omvandlar tryckta dokument eller grafiskt baserad text till elektroniskt textformat på datorn.

E- böcker är stort i USA.

Mer än hälften av alla böcker

som säljs är just e-böcker och traditionella bokhandlare stänger ner. Det finns naturligtvis fördelar – köper du en e-boksläsare ryms dina 14000 böcker i en platta som är stor som en pocketbok, tunn som en mobiltelefon och lätt att ta med sig. En e-boksläsare ser på ytan ut ungefär som en surfplatta men den kan bara användas för att läsa e-böcker. Skärmen är svartvit, och bygger på en teknik som kallas för e-bläck som ger en överlägsen skärpa när det gäller text. Kvaliteten är så bra att det känns som att läsa på papper, och det är inga problem att läsa texten oavsett vilken vinkel du håller plattan i. Och medan vanliga surfplattor, mobiltelefoner och bärbara datorer måste laddas efter några timmar klarar e-boksläsarna flera veckors läsning på en laddning.

I USA är det lätt att köpa böcker, ofta krävs bara en enkel knapptryckning för att handla via nätet och börja läsa. I Sverige är det fortfarande lite krångligare. Flera av läsplattona har visserligen trådlöst internet och inbyggda nätbutiker, men användarvänligheten är dålig. Det enklaste är därför att handla via datorn och sedan föra över böckerna till plattan (eller mobiltelefonen). Det finns olika e-boksläsare som är relativt enkla att använda även för personer med nedsatt syn.

Read2Go – ladda ner och läs! En populär applikation är e-boksläsaren Read2Go för iPad, iPhone and iPod som möjliggör för personer med läsproblematik att få tillgång till böcker. En stor skillnad mot

andra läsprogram är att här kan böckerna laddas ner direkt, utan att du först laddar ner boken i datorn för att i nästa steg föra över den till ex mobiltelefonen. Här kan alla böcker som finns på "Bookshare" laddas ner och läggas upp i bokhyllan som tillhör läsaren Read2Go. Via blue tooth kan punktdisplay anslutas och du kan även läsa och följa med texten på skärmen simultant. Programmet har en inbyggd acapella talsyntes och det går att ändra storlek och färg på text och bakgrund. www.read2go.org

Audible.com har ett stort urval e-böcker, duktiga inläsare och böckerna är relativt lätta att ladda ner. Eftersom det är en kommersiell applikation krävs ett medlemskap för att använda tjänsten. Läsaren är relativt användarvänlig även för personer med nedsatt syn, du kan lägga in bokmärken, söka, flytta bland olika kapitel osv. Det är lättast att använda datorn för att ladda ner böckerna till sitt "bibliotek" (WiFi krävs) sedan använder man en applikation för att få böckerna upplästa ex med sin iPhone. Just nu ligger Stig Larssons böcker i topp på försäljningslistan!

iBook: Apples läsare iBook2 för interaktiv läsning fungerar inte helt med voice over men är bra för att leta böcker. Går att förstora texten i programmet, men då blir också att talsyntesen reagerar långsammare. www.apple.com/education/ibooks-textbooks.

Google books: Här kan du leta efter böcker för att ta reda på var du kan köpa eller låna dem (ex från bibliotek). Vissa

böcker kan laddas ner gratis ex de som är så gamla att de inte säljs längre. Det är lättare att använda datorn för att hitta böcker än i applikationen i telefonen.

Detta var ett axplock av allt som erbjöds under veckan. Avslutningsvis rekommenderar jag ett besök på American Foundation for the Blind's hemsida. Där kan man hitta massor av information kring syn och synnedsättningar, översättningsbar till svenska förhållanden. Nästa års konferens hålls den 25 februari – 1 mars i San Diego, Kalifornien. Har ni möjlighet så ta chansen att delta i ett fantastiskt lärorikt event och unikt tillfälle att ta del av kunskap och aktuell forskning inom området hjälpmedel och teknik för personer med synnedsättning. <http://www.csun.edu/cod/conference/>

Lena Söderberg

Besök CSUN 2013

Global O&F på Nya Zeeland

Den här gången var det betydligt längre att åka till IMC-konferensen – ända till Palmerston North på Nya Zeeland. Vi var ändå tolv svenskar som hade antagit utmaningen att åka till andra sidan jordklotet för att lära oss mer om O&F, träffa kollegor från hela världen och presentera forskning och utvecklingsarbeten. Sammantaget bidrog den svenska delegationen med sex muntliga presentationer och två postrar, vilket är mycket glädjande. Fem studenter från de senaste O&F-kurserna i Sverige deltog också på konferensen, varav flera med egna presentationer. Det är viktigt att vi internationellt visar upp det vi arbetar med i Sverige.

De internationella konferenserna inom orientering och förflyttning som hålls vart tredje år präglas ofta av det land där de genomförs, så även denna gång. Det var första gången konferensen hölls på Nya Zeeland och tillsammans med Australien satte de sin prägel på konferensens utformning. Vid invigningen fick vi exempelvis lyssna till maori både i tal och i sång. Konferensen som intresserat omkring 200 deltagare från cirka 30 länder arrangerades av Massey University med Professor Steve La Grow som ordförande. Under de fyra konferensdagarna hölls sammanlagt 112 muntliga presentationer. Huvudtemat för konferensen var ”Mobility through the ages, up

over & down under”.

Som alltid är IMC-konferenserna präglade av både teori och praktik. Det är lika naturligt att prata om forskning som att belysa utveckling i praktiken. Här blev det återigen tydligt att förutsättningarna för att arbeta skiljer sig åt i olika delar av världen. Ntungo Mutele arbetar som O&F-instruktör vid universitetet Limpopo i Sydafrika där hon stödjer studenter med synnedsättning eller blindhet för att de överhuvudtaget ska ha möjlighet att bedriva högre studier. I hennes uppgifter ingår arbete med lokalernas tillgänglighet, information och bearbetning av attityder till personer med synnedsättning, samt givetvis att stödja studenterna att bli så självständiga som möjligt. En milstolpe för henne var när hon fick universitetsledningen att äta med ögonbindel.

Det blev också tydligt att forskning med fokus på maoriernas situation på Nya Zeeland inte varit så vanligt förekommande. Nancy Higgins och hennes medarbetare är här pionjärer. Brukligt har varit att behandla personer med synnedsättning individuellt och inte alls ta hänsyn till deras kultur. I en enkät framkom att upplevelser av diskriminering dock är mycket mer relaterat till funktionsnedsättning än till etnicitet. Uppenbart är att denna grupps behov inte tagits tillvara på ett

tillfredsställande sätt och att de upplever olika barriärer för att få ta del av insatser och service, t.ex. får barn som tillhör Maori ofta vänta flera år efter diagnostiserad ögonsjukdom innan pedagogiska insatser genomförs. Det är också ganska ovanligt att dessa barn och ungdomar använder vit käpp.

En presentatör som var mycket inspirerande var Don McKenzie som talade om den ’visuella djungel’ som han lärt sig vistas i. Han ställde centrala frågor utifrån sin egen erfarenhet av uppväxt och skola där han tydligt påpekade att han inte vill gå tillbaka från ’mainstream’, men där han undrar över om vi nu har missat något? Centralt i hans anförande var betydelsen av rollmodeller och att man tror på att barn och ungdomar kan lyckas. En viktig pusselbit är att de får lov att göra egna erfarenheter och att bygga upp en tilltro till att de själva kan lyckas.

Den forskning som presenterades på konferensen var till stora delar fokuserad på tillgänglighet och att utöva säker förflyttning i olika miljöer, vilket visar den spännvidd som orienterings- och förflyttningsområdet rymmer. Ledande forskare återfinns här ofta i USA. Frågor som behandlats i denna typ av forskning sammanfattades av Richard Long och inrymmer personliga strategier för

att korsa gator på ett säkert sätt med respektive utan ljus- och/ eller ljudreglering, blickriktning vid övergångar, strategier och testning av ljudsignaler vid övergångsställen, bilisters benägenhet att lämna företräde, förmåga att gå rakt över vid övergångsställen och problemet med tysta bilar. Rondeller var också ett tema som behandlades ur både säkerhets- och orienteringsaspekter. Här experimenterar forskargruppen bland annat med nya typer av ljusreglering för att utröna om dessa kan öka säkerheten vid korsning av vägbanan i anslutning till rondeller. Sammantaget är det här viktig forskning och resultaten bör kunna användas i tillgänglighetsarbetet i Sverige. Dokumentationen av studierna återfinns bl.a. i vetenskapliga artiklar och på Internet.

Emellertid är forskningsområdet orientering och förflyttning ytterst mångfasetterat och det är en mångfald av områden som behöver genomlysas via forskning, vilket också framkom i en presentation av Penrod och Eileen Siffermann där de presenterade nya examinationsrutiner för att bli auktoriserad O&F-specialist i USA. Det behövs, menar de, fler vetenskapligt granskade artiklar som grund för utveckling och undervisning. Bland annat lyfte de fram att det saknas forskning och litteratur som behandlar psykosociala aspekter och eko-lokalisering inom O&F-området.

Laura Bozeman från University of Massachusetts Boston lyfte i sin presentation fram betydelsen av att lära yrkesverksamma O&F-specialister att in-

Ovan: Leif Sunesson och Dr Nurit Neustadt Noy

T.h.: Professor Steve La Grow, Nya Zeeland

Nedan: Den svenska delegationen vid IMC14

struera studenter inom området. Här framhåller hon att det är ett skifte som krävs från att främst instruera O&F-tekniker till en person med synnedsättning till att instruera studenter som ska arbeta inom området. I deras program har varje lärare/adjunkt ansvar för sex studenter som de stödjer i processen att bli kunniga instruktörer. Genom detta förfaringsätt får studenterna feedback på den egna undervisningen i den miljö där O&F-träningen försiggår. I Sverige skulle vi också kunna fundera över om det här är en modell som vi skulle kunna använda oss av lite mer än vad vi gjort hittills. Primärt handlar det om att lära studenterna 'lära ut' orientering och förflyttning i stället för att de själva ska lära sig använda tekniken, något som vi starkt propagerar för även i svensk utbildning.

Konferensen erbjöd också möjligheter att lyssna till föreläsningar om ledarhundar. Svensken Per Lundgren som arbetar i Australien höll ett bejublat anförande om hur han stegvis har lärt ledarhunden Heather förhålla sig till de tillkommande barnen i en familj. Slutligt var det ett ekipage med mamman och åtta barn mellan 18 månader och 16 år som hunden hade att leda förbi hinder på väg till och från skolan och i mataffären, vilket den gjorde med bravur. Ett annat exempel gavs av Carole Zabihaylo från Montréal. Hon visade hur hon steg för steg tränat en hund och en blind person som använder manuell rullstol att bli ett fungerande

team. Metodiken liknar delvis den metodik som Carole och Hélène Guérette utvecklat som förberedande träning inför erhållandet av ledarhund. I stället för att övningarna genomförs gående genomförs de nu via rullstolen, vilket har visat sig fungera förvånansvärt bra. En DVD med den grundläggande metodiken presenterad finns tillgänglig via AFB Bookstore. Vi har också tidigare visat denna film på workshops inom O&F i Sverige.

Flera presentationer ägnades åt att relatera till en specifik teori, vilket är glädjande då området i stort har behov av att teoretiseras. Edward Bell utgick i sin presentation av hur O&F-tekniker kan läras utifrån Banduras teori om self-efficacy. Inom denna teori är det centralt att själv få känslan av att lyckas. Instruktörerna som ofta själva är blinda, vilket Bell framförde som mycket centralt, arbetar med att få igång personer som ska lära sig käppteknik med fokus på att de ska komma igång med att gå själva. Ofta blir de blinda instruktörerna en form av rollmodeller som ger inspiration åt eleverna.

Även Katherine Swalwell från Vision Australia utgick från social kognitiv teori. Mycket metodiskt visade hon hur orientering och förflyttning kan förstås utifrån en samverkan av Banduras tre identifierade faktorer personal factors, environmental factors och individual behaviours. Visserligen kan jag själv känna mig lite tveksam till att orientering och förflyttning reduceras till beteenden, men välkommet är att området teori-

förankras.

Doktoranden Errol Ingram från Australien utmanade också väl etablerade definitioner inom området i det att han ifrågasatt de vedertagna begreppen, t.ex. om det ultimata målet med O&F verkligen är att förflytta sig säkert, effektivt, graciöst och självständigt? Denna diskussion är behövlig och välkommen.

Mitt eget bidrag behandlade personers med synnedsättning erfarenheter av att lära orientering och förflyttning. Här propagerade jag för betydelsen av kvalitativ forskning med fokus på att ta del av människors berättelser. I presentationen gavs exempel på hur lärandet att använda teknikkäpp är mångfasetterat och relaterat till perceptuella, existentiella såväl som sociala aspekter och processer. Käppen beskrevs som ett redskap för att vidga världen för att göra det möjligt att träda in i och bebo 'den blinda världen'. Att börja använda käppen medverkar också till en adaptation av synnedsättningen eller blindheten där käppen är med och formar en ny vanekropp. Här menar jag att livsvärldsfenomenologiska teorier om lärande förmår att synliggöra ofta dolda aspekter av att lära O&F.

Tillsammans med Leif Sunesson hade jag en presentation av hur vi arbetat med att erbjuda möjligheter för studenterna att lära ekolokalisering på en fristående kurs i O&F inom masterprogrammet vid Specialpedagogiska institutionen, Stockholms universitet ht 2011. Här lyfte vi bl.a. fram studenternas egna erfarenheter av vad de lärt

under de praktiska övningarna och via den CD-skiva de arbetat med.

Det kan också nämnas att Dr Nurit Neustadt-Noy från Israel erhöll The Suterko-Corey Award för framstående internationella insatser inom O&F-området.

Sammantaget var det intensiva dagar och många program-punkter att välja mellan. Efter konferensen stannade många av oss någon dag extra för att hinna

njuta av den vackra naturen och den behagliga sensom-marvärmen. Nya Zeeland är väl värt ett besök. Nästa IMC konferens kommer att hållas i Montréal i Canada 6–10 juli 2015. Kanske är det dags att boka in det i almanackan redan nu?

Att delta i en internationell konferens är en inspirerande möjlighet att få lyssna till den senaste forskningen inom området. Tänk också igenom möjligheten att själv bidra med

en muntlig presentation eller en poster. Förutom att det är en givande erfarenhet är det även ett tillfälle att systematisera den dagliga verksamheten eller presentera ett utvecklingsarbete/forskning.

Slutligen vill jag rikta ett varmt tack till FFS för bidraget till konferensen.

Inger Berndtsson

Institutionen för pedagogik och specialpedagogik

Kia ora haere mai

Temat för IMC14 var "Mobility through the ages, up over & down under."

En av konferensens invigningstalare hälsade oss välkomna med orden "Kia ora haere mai" som betyder "Hej och välkomna", på maori.

Konferensen drog deltagare från hela världen, ca 230 personer från 30 olika länder. Programmet var omfattande och innehöll fem föredrag som var gemensamma för alla, 14 samtidiga sessioner med tre parallella seminarier i varje, totalt 112 stycken.

Vid ett av dessa parallella seminarier presenterade jag tillsammans med Håkan Jansson från Specialpedagogiska skolmyndigheten, våra erfarenheter från ett projekt vi arbetat med om samverkan kring barn och ungdomar med flera funktionsnedsättningar utifrån ett del-

aktighetsperspektiv.

De olika seminarierna presenterades av deltagare från ca 20 länder. Dessutom presenterades 12 posters. Det gavs också utrymme för informella möten med givande erfarenhetsutbyten och goda möjligheter att lära känna sina internationella kolleger.

Roley Sturat från Australien höll ett föredrag som särskilt fångade mitt intresse. Han berättade om sina och andras erfarenheter av att använda sig av digital fotografering och Power Point för elever med nedsatt syn och ytterligare funktionsnedsättning som ett stöd för orientering.

År 2010 fick han idén att försöka använda sig av Power Point för att skapa ett bildmaterial och lägga till ljud och på så vis skapa en "berättelse" som beskriver en viss rutt eller en del av en väg. Syftet var att ta

fram ett verktyg som var både värdefullt och engagerande för eleven att använda.

Stuart berättade att de har använt sig av "Sociala berättelser" som ofta används i arbetat med barn som har autism, bland annat för att förbereda inför en händelse. Fördelen med Sociala berättelser är enligt Stuart att de är individuellt konstruerade och inkluderar bilder som visuellt stöd. Sociala berättelser är positiva i sin design, med tonvikt på positiva beteenden.

Processen med själva framtagande av berättelsen genomfördes genom att låta eleven själv ta sina bilder och använda sin egen röst som berättarröst. Genom att använda sig av en dataprojektor kunde eleverna se presentationen. Eleverna fick öva sig i att ordna bilderna utifrån rutten. Denna sekvensering visade sig vara en positiv träning som möjliggjorde för

eleven att spela upp rutten i sitt sinne steg för steg och gjorde det möjligt för läraren att tydligt se var eventuella förväxlingar fanns. Av särskilt intresse var att de fotografier som eleverna själva valde att använda sig av för att beskriva rutten, inte stämde överens med de fotografier som identifierats som mest lämpade av läraren vilket visar vikten av att eleven själv är med och utformar sin rutt utifrån det eleven finner intressant och relevant. Berättelsen som skapats användes för att för att lära sig rutten genom att granska och repetera den. Berättelsen skickades hem till föräldrarna.

Sammanfattningsvis visade användningen av digital fotografering och användning av Power Point-presentation var

ett användbart verktyg för att öka orienteringsförmågan hos de elever som deltog i utprovet. Hela processen visade sig att vara en värdefull inlärning, både för undervisande lärare och elev. Men Stuart påpekade att även om varje elev förbättrade sin förmåga vid orientering är det svårt att specifikt avgöra om det var själva användningen av den färdiga presentationen eller om det var processen med att arbeta fram presentationen, med fotografering, sekvensering och berättandet, som var den faktor som påverkade resultatet mest.

Till sist, ett stort tack till Föreningen för synrehabilitering, till Forum Vision och min arbetsgivare på Specialpedagogiska institutionen på Stockholms universitet som genom sina

bidrag gav mig möjlighet till att inte bara få ta del av, utan även få vara en del av detta globala sammanhang. Ett sammanhang som präglades av en gedigen samlad kunskap och erfarenhet, en fantastisk stämning och en god vilja av att dela med sig av sitt kunnande.

Jag avslutar med ett citat från en av presentationerna genomförd av Viola Oser Luthi och Christine Hofstetter från Schweiz som jag menar kännetecknar en stor del av de olika presentationerna som genomfördes:

”Tell me and I will forget, show me and I may remember, involve me and I will understand”.

Christina Westerberg
Specialpedagogiska institutionen
Stockholms universitet

Jordbävningar, O&F för brandmän, och GPS

På konferensen, vars arbetsnamn var ”Mobility through the ages, up over & down under”, deltog 250 personer från 40 olika länder. Vi var 11 personer från Sverige.

Professor Steve La Grow, Chair of Host Committee, var inledningstalare tillsammans med borgmästaren Hon. Jon Naylor i Palmerstone North Vidare talade Vice-Chancellor of Massey University Hon. Steve Maharey

Sandra Budd Royal NZ Foundation of the Blind och dr Nurit Neustadt-Noy Co-Chair International Organising Com-

mittee, som för sina insatser tilldelats the Suterko-Corey Award, ett internationellt pris för de insatser personen gjort inom O&M.

Första talare = Keynote speaker var Sir Ray Avery, farmaceutisk vetenskapsman, en av grundarna av Auckland University School i medicin och f.d. teknisk direktör för Douglas läkemedel. Hans historia var fantastisk. Från att ha varit gatubarn i London och tillbringat dagarna på bibliotek, för att inte frysa, har han internationellt känd för sitt banbrytande

arbete i utvecklingsländerna.

Don Mc Kenzie, tidigare Chairman av styrelsen för Royal New Zealand Foundation of the Blind, berättade om sitt liv; om vad hans föräldrar och andra förebilder har betytt. Betydelsen av självförtroende och tillit. Hur han har hjälpt andra – en beundransvärd man inom synvärlden.

Nancy Higgins, uppvuxen i Kāpo Māori och ansvarig för oftalmologisk service på Nya Zeeland

Mrs. Higgins berättade för oss om projektet Growing Up

Kāpo Māori, där man fann att 42% av Māoribarnen med synskada inte har en känd diagnos. Exempel på diagnoser är Retinitis Pigmentosa (den klassiska formen orsakad av klassiskt ingifte; kusunäktenskap etc.), prematur retinopati och cortical blindhet också med flerfunktionsnedsättningar.

Intressant var att lära mera om Nya Zeelands urbefolkning. De är kända för sina ansikts- och kroppstatueringar och varje tatuering är högst personlig och får inte kopieras.

Gretchen Good pratade om Desorienterad och orörlig, en kvalitativ studie där man undersökte 12 personer med nedsatt syn som närvarat vid jordbävningen i Christchurch, lördagen den 10 september, kl 04.35, 2010.

Ett syfte var att ta fram rekommendationer till ansvariga myndigheter om vad som kan förbättras vid eventuella, framtida katastrofer.

Olyckan påverkade människors vardagsliv och förutsättningar att klara vardagslivet förändrades helt. Butiker förstördes, rutter och viktiga känemärken försvann. Ledarhundar blev osäkra.

Mycket intressant var också Agnes Somorjais föreläsning: Vi är också blinda i rök: Orientering och mobility under ogynnsamma visuella villkor för brandmän.

I grund- och vidareutbildning för brandmän ingår mobility-träning Ansvariga för utbildningsinsatsen har varit O&M instruktörer från School of the Blind i Budapest.

Nyheter
Företaget Bevria visade nyheter, bl. a. denna svarta teknikkäpp med en ny typ av doppsko. Doppskon var helt ny och inte ordentligt provad ännu. Vad tycks?

Mike May och Cheng Hock Kua: Tillgänglig GPS-tur

Tillgängliga GPS-system har funnits på marknaden i 12 år. Frågan är inte längre om en blind person ska ha tillgång till den omgivande platsinformationen utan snarare vilka krav personen kan ställa på vägvisningssystemet och vilket system som bäst kan möta det individuella behovet.

Per Lundgren, emigrerad Örebroare, som arbetar med mobility och ledarhundar i Sidney, Australien. Hans rubrik var: En ledarhundsanvändare, åttabarnsmamma, i förflyttning tillsammans med sina åtta barn (Lundgren, www.guidedogs.com, Australien)

Presentationen var otroligt bra och handlade om Heather, en ledarhund, som ledsagar en blind mamma och hennes åtta barn i åldrarna 18 månader och

I Wellington fanns detta fantastiska konstverk. Uppfört till Maoriernas minne.

16 år. Fyra av barnen är också blinda. Per beskriver hur Heather lärt sig att tackla familjens behov och Pers egna tillvägagångssätt att arbeta med familjen.

Innan Per tog sig an denna utmaning rådfrågade han sina kollegor, som å det bestämdaste avrådde honom!

Nästa konferens, IMC 15, hålls i Montreal, Canada, hålls 6-10 juli 2015.

Sverige och/eller Danmark fick också frågan om värdskapet för IMC16, år 2018. Tyvärr har SPSM tackat nej, men budkavlen går vidare och vår förhoppning är att någon annan i Sverige skall nappa. Det känns oerhört viktigt att globalt samverka inom detta område.

Catarina Reinestam Nelander

Ny teknik kräver mer och bättre punktskriftsundervisning!

Talsynteser i datorer, talande mobiler och ipads etc har inneburit en revolution för oss med synnedsättning, vad gäller möjligheten att kunna ta del av allehanda information. Samtidigt har den ökade tillgången till inläst och uppläst material, gjort läsförmågan bland kanske allra främst unga punktskriftsläsare allt sämre.

Teknikutvecklingen har alltså inte bara ökat tillgängligheten på informationsområdet, utan också bidragit till en växande "analfabetism" bland unga(!)

Det är vanligt att elever med synnedsättning får börja använda talsyntes i skolan i låg ålder i stället för att själv läsa punkt- eller svartskrift. Som skäl anges att det sparar tid, pengar och helt enkelt är smidigare för alla inblandade.

Den snabba IT-utvecklingen, inte minst i skolans värld har många positiva effekter, men baksidorna gör oss allvarligt oroliga inför framtiden.

Vad händer med dessa elever, som använder dator med punktdisplay och talsyntes långt innan dem känner sig bekväma med att skriva och läsa punktskrift på traditionella sätt?

Den som inte får tid och uppmuntran att göra punktskriften till sin, har väldigt lätt att välja talet framför punktdisplayen eller pappret, alltså lyssnandet framför skriftspråket. Ett exempel på detta är känslan av att allt fler tonåringar slutar

att läsa själva då det är lättare att bara lyssna på information än att själv läsa den.

Om man själv inte läser texter tappar man både känslan för språket och stavningen. Skall dagens barn och unga kunna genomgå högre studier, söka och utföra ett arbete som vuxna behöver man kunna både läsa och skriva själv.

Böcker görs, men vem uppmuntrar till läsning?

Den här situationen kan inte eleverna själva lastas för – men någonstans måste ansvaret tas och det blir alltmer bråttom.

Idag gör Tal- och punktskriftsbiblioteket, TPB fler barn och ungdomsböcker i punktskrift än någonsin. Detta kan tyvärr snabbt förändras, om de böcker som produceras inte längre efterfrågas.

Så föräldrar, pedagoger, syncentralpersonal och alla andra vuxna som har kontakt med barn och unga med synnedsättning, ta ert ansvar och se till att dessa barn och unga skaffar sig och utvecklar ett hållbart läs- och skriftspråk!

Marie-Louise Jungelin
Victoria Öjefors

Teknik för personer med synnedsättning

Endagskonferens FFS mittregion

Är du intresserad av hur personer som är synskadade kan använda GPS, iPhone, iPad, Android och läsplattor? **Anmälningstiden har egentligen gått ut** men om du anmäler dig nu till kristina.bilius@uppsala.se har du möjlighet att komma med.

Tid: 9.30 - 16.00 8 nov 2012

Plats: Hagabergs folkhögskola Södertälje.

Målgrupp: FFS-medlemmar och de som i sitt yrke arbetar med personer med synnedsättning.

Kursavgift: 350 kronor för FFS-medlemmar, 450 kronor för övriga. I kursavgiften ingår kaffe och lunch

Preliminärt program

09:30 Samling med kaffe

10:00 Information om dagen och presentation

10:15 Iphone för alla

11.15 Bensträckare

11:20 Android mm

11:50 Lunch

12:50 Tid att testa tekniken tillsammans med föreläsarna

13:30 Trekker Breeze (GPS-baserat orienteringshjälpmedel)

15:15 Utvärdering och kaffe

Kristina Bilius Anitha Svensson Pia Burman Lindelöv

Välkomma!

Synpedagog sökes – vem söker?

Vilka ska föra våra stolta traditioner vidare och framåt inom synrehabiliteringen?

Vilka är det som söker lediga synpedagogtjänster i dagsläget? Den krassa verkligheten visar att det inte startats någon utbildning inom synrehabilitering de senaste 2-3 åren och de få som hankat sig fram till magisterexamen 2011 var redan ”uppbokade”. För att få behörig sökande på en tjänst måste man alltså ”knycka” från någon annan syncentral.

Jag har gjort en högst ovetenskaplig undersökning kring vilka som anställs som synpedagoger ute på syncentralerna när det inte kommer ut några utbildade kullar att ta av. Min frågeställning till SC-chefskollegorna var vilka yrkeskategorier som anställts på synpedagogtjänster de närmaste 3 åren samt hur lång tid det tagit att ”få dem på banan”.

Jag konstaterar att den stora, förväntade pensionsavgången inte har trätt i kraft ännu. Det är ganska många synpedagoger som fortsätter jobba efter 65 år, kanske med något nedsatt arbetstid. Det är positivt för det tyder på att man trivs med jobbet.

Att personen passar in i teamet, är flexibel och samarbetsvillig lyfts fram som viktiga egenskaper – väl så viktiga som det kunskapsmässiga. När man anställer någon som inte har specifik kunskap inom synområdet får man räkna med att det tar tid innan man når full kapacitet, ½-1 år nämns. Å andra sidan är

det inte alltid problemfritt att få en synpedagog att fungera i ett rehabteam heller.

Det kan vara så att man lär upp en vikarie som man inte har möjlighet att behålla när vikariatet är slut. Då vore det bra att informera övriga syncentraler om att det finns en upplärd resurs. Överhuvudtaget borde vi ha mer utbyte med varandra. Att tex komma ut och se hur det fungerar på andra ställen är berikande. Syncentralernas hemsida skulle kunna vara till hjälp här men den används tyvärr mycket begränsat. Det verkar inte vara någon större ”flyttkarusell” mellan syncentralerna. Minst rörlighet är det i de norra delarna av landet. Tidigare har man sett att andra aktörer kunnat ta och ge – jag tänker på SPSM, Af-rehab och folkhögskolorna med synkurser. Om jag förstått saken rätt så har både SPSM och arbetsförmedlingen löst sin rekrytering med nischade utbildningar som riktar sig till begränsade åldersgrupper och insatser som inte täcker syncentralernas behov ”från vaggan till graven”.

Kan det vara så att skillnaden mellan att kunna utföra arbetsuppgifterna på en basic-nivå jämfört med att ha spetskompetens inte märks i det praktiska arbetet? Vi har ju till 85% ett mycket åldrat klientel och insatserna är inte alltid så avancerade och då fungerar det säkert bra med baskunskaper men det finns pigga åldringar som kan använda

sina synrester på ett effektivt sätt med rätt handledning och då krävs kunskap om svagsynsoptik och lästräning bl.a.

För att kunna ge gruppen med grav synnedsättning/blinda adekvat träning i kompensatoriska färdigheter behövs gedigna kunskaper hos synpedagogen.

Synpedagogerna tog ju slut för flera år sedan och det har anställts många arbetsterapeuter på synpedagogtjänster. De har mycket rehabilitering, ergonomi och helhetstänk i bagaget och om man bara kan hitta bra möjligheter att fylla på med ögonkunskap, optik och synpedagogik så kan det bli riktigt bra. En annan yrkesgrupp som blir mer och mer intressant är optiker, och särskilt då de som gått utbildning i optometrisk rehabilitering. Min lilla undersökning visar att på de syncentraler som nyligen tillsatt tjänster eller har tjänster ute ligger optiker bra till.

Summan av kardemumman är att det säkert går att göra en bra synpedagog av i princip vem som helst – bara det är en bra person som är intresserad och brinner för uppgiften samt att det finns resurser på arbetsplatsen och externt för upplärning. Här vore det perfekt att kunna plocka enstaka kurser ur en befintlig utbildning – om det fanns någon befintlig utbildning vill säga.....

Gun Olsson

SC-chef och synpedagog i Kalmar

SYNKONFERENS 2013

VERKTYG OCH METODER FÖR TILLGÄNGLIGHET

Influerade av konferenser runt om i världen vill vi nu ge dig möjligheten att dela med dig av dina kunskaper och erfarenheter.

Det händer mycket runtom i Sverige och vi önskar nu få in anmälningar från er som är intresserade av att hålla i en miniföreläsning eller workshop. Förutom några gemensamma föreläsningar planerar vi också ett antal parallella presentationer. Vi hoppas att på detta sätt kunna erbjuda kunskap och erfarenhetsutbyte inom våra olika kunskapsområden.

- Teknik,
 - Pedagogik,
 - Orientering och förflyttning
 - Belysning
 - Punktskrift
- ... och mycket mera.

*Dela
med dig!*

Anmäl ditt intresse för att föreläsa eller hålla i en presentation/workshop till FFS genom Anita Sjöberg, anita.sjoberg@gotland.se senast 15 november.

Resurscenter syn informerar om föräldrakurser

Resurscenter syn i Stockholm och Örebro erbjuder utbildning för föräldrar som har ett barn med synnedsättning. Utbildningen sker i kursform på resurscentret. Specialutformade utbildningar på hemorten kan också arrangeras.

Se vidare på vår hemsida <http://www.spsm.se/foraldrar/syn>.

Aktuellt kursutbud:

Barn och ungdomar med syntolkningssvårigheter/CVI, 6 – 18 år

13-14 november 2012

Anmälan: Senast den 16 september 2012 Plats: Resurscenter syn Stockholm

Innehåll: Att leva med syntolkningssvårigheter

Bakre synbaneskador: orsaker och konsekvenser

Strategier och pedagogiska möjligheter

Barn med svår synnedsättning/blindhet i förskoleklass

20-23 november 2012

Anmälan: Senast den 12 oktober 2012 Plats: Resurscenter syn Stockholm

Innehåll: Aspekter på att utvecklas med synnedsättning

Att läsa, skriva och räkna med punktskrift

Bilder och bildtolkning

Lek och samspel

Nybörjarläsning med datorer

Självständighet: ADL, orientering och mobility

Barn med svår synnedsättning/blindhet, 0 – 5 år

22 – 24 januari 2013

19 – 21 februari 2013

Anmälan: Kontinuerligt under året. Plats: Resurscenter syn Stockholm

Innehåll: Anpassning av barnets närmiljö

Aspekter på att utvecklas med synnedsättning

Bilder och bildtolkning

Samhällets stödinsatser

Samspel, kommunikation, delaktighet

Självständighet: ADL, orientering och mobility

Alla kurser är kostnadsfria och ersättning utgår för resekostnader. Föräldrarna betalar en mindre avgift för mat och logi.

Ytterligare information

Annica Winberg annica.winberg@spsm.se

Åsa Karlsson Lundqvist asa.karlsson-lundqvist@spsm.se

Resurscenter syn Stockholm, 010-473 50 00

Kalendern

17-19 oktober

Closing the Gap Minneapolis
www.closingthegap.com/conference

10-11 november

World Blind Union (WBU)
Diversity Forum, Bangkok
www.worldblindunion.org

12-16 november

World Blind Union (WBU)
General Assembly Bangkok
www.worldblindunion.org

15-18 november

International Council for
Education of people with
Visual Impairment
(ICEVI) Meeting and General
Assembly Bangkok
www.icevi.org

4-5 december

SYN OCH STROKE
Köpenhamn
www.ibos.dk www.indenova.se

2013

13 jan – 2 februari

BETT Show
Powering learning, Bett is a
global community where
individuals discover the
technology and knowledge to
enhance lifelong learning.
London www.bettshow.com

11-15 februari 2013

3rd Universal Learning Design
conference
Masaryk University in Brno,
Brno, Czech Republic
www.uld-conference.org/en

25 februari – 2 mars

28th Annual International
Technology and Persons with
Disabilities Conference
CSUN, San Diego, CA
www.csun.edu/cod/conference/2013/openconf/overview.php

12-13 april 2013

Tactile Graphics Conference
NFB, Jernigan Institute,
Baltimore, MD 21230
www.nfb.org/tactilegraphicsconference

24-26 april 2013

FFS- fortbildningsdagar
“Verktyg och metoder för
tillgänglighet”
www.ffss.se

24-26 april 2013

SIGHT CITY
Frankfurt, Germany
www.sightcity.net

30 juni – 5 juli

8th ICEVI European
Conference, Istanbul
www.icevieurope2013.com